

Kitap Tanıtımı ve Tenkitler

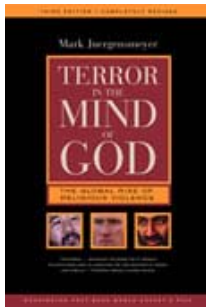
Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence

Mark Juergensmeyer,

University of California Press, Berkeley, 2003. 319 s.

Batı toplumunda son yıllarda İslam dini ile yaşanagelen çeşitli terör eylemleri arasında ilişki kuran pek çok makale ve kitap kaleme alınmıştır. Mark Juergensmeyer'in din ve şiddet ilişkisini araştıran çalışması, aslında 11 Eylül saldırılarından önce, 2000 yılında yayımlanmıştı. Ancak yazar, kitabını bu son saldırıları da değerlendirerek 2003'de yeniden yayımlamıştır. Bir bütün olarak bakıldığında kitap, son dönemlerde olduğu gibi terör eğilimlerini bütünüyle İslamın üzerine yıkmayan ve nisbeten bilimsel bir bakış açısı yakalama imkanını veren bir yaklaşım sergilemektedir.

Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence'ın önemli bir kısmı beş büyük dinsel gelenek içerisindeki marjinal grupların şiddet kullanımlarının dinsel gerekçelerini içermektedir. Yeniden yapılanma teolojisi, *Christian Identity* hareketi, kürtaj kliniklerine saldırı, Oklahoma kenti bombalaması ve kuzey İrlanda'daki Katolik ve Protestanlar arasındaki silahlı çatışmalar ile Hıristiyanlık; Haham Meir Kahane ve Baruch Goldstein'in Filistin karşıtı ırkçı hareketleri ve Yoel Lerner'in Rabin suikasti ile Yahudilik; 1993 yılındaki Dünya Ticaret Merkezi bombalaması ve Hamas'ın intihar misyonu ile İslam; Indira Gandhi ve Beant Singh suikasti ile



160

MİLEL VE NİHAL
inanç- kültür-mitoloji

Sihizm ve *Aum Shinrikyo* ve Tokyo metrosuna gaz saldırısı ile Budizm, yazar tarafından teolojik şiddet ve terör ilişkisi bağlamında ele alınan örneklerdir. Juergensmeyer, sözü edilen dinlerin mensubu olarak dinsel gerekçeli şiddet eylemlerine katılan bazı kişilerle ya da bu eylemlerin destekçileri ile yüzyüze görüşmüş ve onların ruhsal durumlarından çok “şiddet kültürleri” olarak tanımladığı, terörün teolojik gerekçelerini ortaya çıkarmaya çabalamıştır (s. 10). Nitekim, şiddetin teolojik gerekçelerini ve dinsel cazizliğini içerdiği düşünülen “şiddet kültürleri” dinsel terörün kaynağı olduğu ileri sürülmektedir. Bu nedenle yazar, dinsel terörü siyasal ya da psikolojik değil daha çok teolojik boyutuyla ele almaktadır.

Dinsel terörün sırf teolojik boyutuyla incelenmesi, yazarı terör eylemlerinin teolojik bir ideale dayandığı düşüncesine yöneltmiş ve şiddet eylemcileriyle yaptığı görüşmelerden de bu tür terörün dünyayı aşan bir amacının olduğu sonucu çıkarılmıştır. Yazara göre bu amaç kozmik düzenin sağlanmasıdır; dolayısıyla dinsel terör “kozmetik savaş” olarak yürütülmektedir (ss. 150-151). Kozmik düzenin sağlanmasına yönelik kozmik savaşın, yani dinsel terörizmin daha çok dünyevi finans ve siyaset kültürüne yönelik olmasının nedeni bu şekilde açıklanmaktadır. Yazarın bu tanımlamasının, örneğin *Christian Identity* adlı teolojik şiddet örgütü ya da *Aum Shinrikyo* düşüncesi açısından haklılık payı bulunmaktadır. Ancak kitapta yer alan şiddet eylemcileri ile yapılan görüşmelerde, eylemciler ya da eylemlerin destekçileri olarak tanıtılan kişilerin kendi misyonlarını tanımlamaları arasındaki önemli bir ayrımın yazar tarafından pek önemsenmediği de gözden kaçmamaktadır. Bu da Hıristiyan, Yahudi ya da Budist kaynaklı şiddet eylemleri, genellikle bütünüyle teolojik ve kozmik gerekçelerle tanımlanırken, Müslüman eylemci ve ideologlar eylemlerini teolojik gerekçelerden çok dünyevi taleplere dayandırmaktadır. Örneğin, 1993 yılındaki Dünya Ticaret Merkezi bombalamasından suçundan mahkum Müslüman eylemci ile *Hamas* ideologları, ekonomik olarak sömürülmeye, siyasi olarak da işgal edilmeye karşı ve bütünüyle dünyevi gerekçeli bir mücadele

verdiklerini dile getirmektedir (s. 64, 75). Bu nedenle yazar, eylemlerini dünyevi gerekçelere dayandıran ve fakat dinsel motivasyondan psikolojik destek sağlayan şiddet eylemleri ile bütünüyle teolojik gerekçeye dayalı *Christian Identity* hareketi ya da *Aum Shinrikyo* öğretisini ayırt edebilmeliydi. Nitekim bu ayırım, kitaptaki röportajlarda kolaylıkla farkedilmekle birlikte yazar, bütün şiddet eylemlerini teolojik temelli kozmik savaş olarak nitelemektedir.

Juergensmeyer, belirli bir dine mensup olan insanların zaman zaman dünyevi gerekçeli hedeflerine ulaşmada dinlerinin motive edici gücünü kullanmaları ile mutlak olarak mensubu oldukları teolojinin öğretileri doğrultusunda şiddet sergileyen insanların eylemlerini aynı düzlemde nitelemekte ve kitabını, dinsel şiddetin geleceği konusunda geleneksel hale gelmiş bir öneriyle bitirmektedir: "Dinsel şiddetin çaresi, dinlerin kendi kendilerini yenilemiş bir değerlendirmeye tâbi tutmalarında yatmaktadır" (s. 249). Yazarın bu kitabının, *Milel ve Nihal 1:2*'de ele aldığımız Robert Spencer'in *Onward Muslim Soldiers: How Jihad Still Threatens America and the West*, (Washington, Regnery Publishing, 2002) kitabıyla birlikte değerlendirilmesi oldukça faydalı olacaktır. Spencer, İslamın başta Kur'an olmak üzere kutsal kaynaklarının terör ürettiğini ve Müslümanların dünya için dinsel bir tehdit oluşturduğunu ileri sürmekte ve İslam'ın bütünüyle reforme edilmesini ve hatta sapkın bir inanç olduğunun ilan edilmesini istemekteydi. Juergensmeyer ise Spencer'den daha tutarlı bir şekilde, bütün dinlerin şiddet ve terör üretebilecek şekilde ve öznel olarak anlaşılabilirliğini ifade etmektedir. Ancak teolojik gerekçeli dinsel terör ile dünyevi gerekçeli eylemlerin dinsel motivasyonları arasındaki farklılığın ortaya çıkarılmasında Juergensmeyer'in Spencer'den daha başarılı söylemek ne yazık ki mümkün değildir.

Hakan OLGUN

(Arş. Gör. O.M.Ü., Sos. Bil. Enst.)

